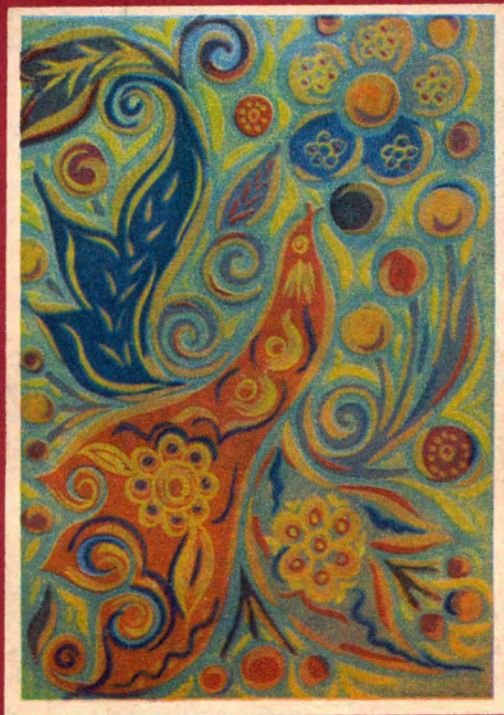

ОДЕСЬКИЙ ХУДОЖНІЙ МУЗЕЙ

УКРАЇНСЬКЕ
ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ
МИСТЕЦТВО

На обкладинці: Р. Палецький. Панно «Радість життя».
1974. Розпис. с. Троїцьке, Одеська обл.

На обложке: Р. Палецкий. Панно «Радость жизни». 1974.
Роспись, с. Троицкое, Одесская обл.

Численна експозиція російського, українського та радянського живопису, графіки, скульптури Одеського художнього музею в 1970 році збагатилася відкриттям відділу українського декоративно-прикладного мистецтва.

Більш ніж сто п'ятдесят експонатів — вишивки і килими, художня кераміка і скло, різьба по дереву і декоративний розпис — несуть глядачеві радість безпосереднього спілкування з вічно живим джерелом прекрасного — народною творчістю. Виконані, в основному, в радянський час, ці твори увібрали в себе багатовікові традиції мистецтва українського народу. Кожний виріб відзначений багатством фантазії, природним смаком, почуттям форми і кольору, точністю прийомів обробки глини, скла, дерева, здобутої досвідом багатьох поколінь. Щедра українська природа підказала узори орнаментів вишивок, ткацтва, різьби, дзвінку колористичну насиченість декора кераміки, розпису.

Ці загальні властивості набули багатообразного тлумачення в творчості місцевих майстрів, яке з часом стало традиційним для різних місцевостей України.

Дійсного розквіту українське народне мистецтво досягло після Великої Жовтневої революції.

Піклування радянської держави про розвиток народного мистецтва знайшло вияв в багатьох державних постановах, перша із яких, підписана В. І. Леніним, відноситься до 1919 року. Поступове об'єднання окремих майстрів-кустарів в художньо-промислові артіль, реорганізовані потім в державні фабрики, дозволило механізува-

П. Коноваленко.
Декоративне блюдо. 1972.
Дерево, інтарсія.
Одеса.

П. Коноваленко.
Декоративное блюдо. 1972.
Дерево, интарсия.
Одесса.

К. Неліпа.
Фрагмент полтавського килиму.
с. Дігтярі, Чернігівська обл.

К. Неліпа.
Фрагмент полтавського ковра.
с. Дигтяри Черниговской обл.

ти трудомісткі процеси обробки сировини. Але незмінним залишилось ручне виготовлення творів прикладного мистецтва. Зберігається неповторна традиційна своєрідність художніх центрів. Знайомство з експонатами відділу легко переконує в цьому.

Висять поруч два килими, виконані майстрами фабрики «Восьме березня» с. Дігтярі Чернігівської області в традиціях полтавського й подільського килимарства.

Особливу нарядність «Полтавському килимові» надають вітки, що плавно вигинаються, ніжні і соковито-зелені, червоно-оран-

жеві, блакитні фарби квітів, листя, плодів, птахів в поєднанні з бузковим фоном.

Поле «Подільського килима» прикрашають традиційні вазони з паростками і квітами. Чітку геометризацию рослинного орнаменту підкреслює чітке поєднання зелених і коричневих тонів на темно-синьому фоні. Кролевецькі рушники (Сумська область) мають урочисто-святковий вигляд завдяки крупному червоному узору, витканому на білому полі.

Ювелірна розробка геометричного орнаменту в поєднанні з кольоровим багатст-

Твори Г. Онікієнко.
Вишивка. 1970-ті рр.
Одеса.

Произведения А. Онукенко.
Вышивка. 1970-е гг.
Одесса.

вом характерна для творів лауреата премії імені Т. Г. Шевченка А. Василячук (Івано-Франківська обл.). В «Серветці» майстерно підібрані коричневі і зелені нитки з вкрапленням жовтих, жовтогарячих, блакитних створюють ефектні, але не строкаті переливи кольорів.

Широко розповсюджено ручне ткацтво в Одеській області. І сьогодні великий ткацький станок можна побачити в багатьох сільських будинках. Майстрині Балтського і Кодимського районів смугами мілкого геометричного орнаменту, витриманого в строгому поєднанні червоного з чорним і коричневим, прикрашають кінці рушника.

Червоний і чорний — найбільш традиційні фарби української вишивки. Пишні гірлянди і букети квітів, витончено стилізовані зображення птахів вишиті мілким «хрестиком» на рушниках Г. Третьякової і Є. Сазонової (Одеська область).

Окрема вітрина відведена Г. Онікієнко (Одеса). Яскраві чисті фарби в її роботах поєднуються з віртуозним володінням технікою виконання різноманітних швів. Приваблює гармонійне поєднання форми сучасного жіночого одягу з традиційним декором.

В експозиції представлені широко відомі надзвичайно витончені полтавські і київські

Ф. Бабій, П. Боділан.
Рушники.
Кінець XIX—початок XX ст.
Ткацтво.
с. Обжила, Одеська обл.

Ф. Бабій, П. Боділан.
Рушники.
Кінець XIX — начало XX в.
Ткачество.
с. Обжила, Одесская обл.

вишивки, виконані білим, блакитним і бежевим по білому фону.

З давніх давен славились мистецтвом різьби по дереву косовські майстри. Віртуозно поєднують І. Довбенчук і Н. Кішук плоску різьбу з інкрустацією металом, бісером, перламутром («Декоративна шкатулка», «Рахва»).

В останні два десятиріччя на Львівщині стали широко використовувати техніку інтарсії (інкрустація деревом по дереву) для здійснення тематичних композицій. Багато зробив для удосконалення цієї техніки В. Цимбал, автор декоративних панно «Врожай» та «Зозуля на калині».

Скульптурна композиція Ю. Коваленка «Музиканти» привертає увагу вільною і м'якою проробкою форми, добрим гумором в індивідуальній характеристиці дударя, балалаечника, гармоніста.

Кераміка є одним із найпоширених видів українського народного мистецтва. Серед виробів косовських майстрів виділяється «Ваза» П. Цвілик. По тулову обтікаємої форми ніжно-кремового тона стелиться узор декора у вигляді жовтих, зелених, коричневих гілочок і квітів, включаючи й зображення тварин. Умовна трактовка надає їм схожість з глиняними іграшками.

Сосуди у вигляді тварин, куманці, вази, іграшки представляють кераміку Опішні. Одні вироби покриті кольоровою свинцевою поливою, другі — розписані соковитими фарбами. Улюблений декоративний мотив — виноградні грона, переплетені з листям і квітами.

Виконані у традиціях української народної кераміки, твори одеських художників

В. Ш а л а й д а.
«Тече вода з-під калини». 1975.
Дерево, різьблення, розпис.
Одеса.

В. Ш а л а й д а.
«Течет вода из-под калины». 1975.
Дерево, резьба, роспись.
Одесса.

Ю. Коваленко.
Музиканти. 1975.
Дерево, різблення.
Одеса.

Ю. Коваленко.
Музиканти. 1975.
Дерево, різьба.
Одесса.

І. Гончаренка, Є. Павлюк, Л. Фурдигайло свідчать про те, що вони не залишаються в полоні готових форм. Вони шукають нові виразні можливості матеріалу, прагнуть до створення оригінального орнаменту і колориту.

Ю. Горбачов, не використовуючи глазурі і розпис, ліпкою і гравіровкою досягає великої виразності в цікавих фігурках птахів і тварин, жанрових композиціях.

В окремії вітрині експонуються художні вироби із скла. Твори сучасних майстрів Києва і Львова відрізняє вміння виявити його пластичні властивості, особливо в техніці вільного видування (гутне скло). Але серед цих нарядних експонатів не залишаються без уваги графін у вигля-

ді ведмедя, пляшка і стакан. Це унікальні зразки гутного скла XVIII століття. Такий посуд, виготовлений із скла низької якості, розписаний емалями, був розповсюджений серед народу, був предметом повсякденного користування і тому майже не зберігся.

В давні часи прийнято було на Україні прикрашати яскравим розписом інтер'єр селянської хати, посуд, меблі. В наш час багатокольорові орнаменти розпису використовуються в архітектурі, ткацтві, поліграфії, особливо у виробництві фарфора. Самостійним видом народного мистецтва стали декоративні панно, виконані гуашшю на папері.

Твори майстрів
П. Цвілик,
М. Рощибюка,
К. Волощук.
Майоліка.

Косів, Івано-Франківська обл.

Произведения мастеров
П. Цвилик,
М. Рощибюка,
Е. Волощук.
Майолика.

Косов, Ивано-Франковская обл.

Заслужений майстер народної творчості УРСР Р. Палецький (Одеська обл.), виходячи з багатих традицій народного живопису, привносить в цю спадщину багато особистого, підказаного сьогоденням. Невгамовна фантазія, самобутній дар стилізації, чудове почуття кольору, широта тематики — основні риси творчості митця. Урочистість, піднесеність пронизує панно, навіяне пісню про героя громадянської війни, «Орленок, орленок, взлеті вище сонця...». Іронічний тон поеми І. Котля-

ревського «Енеїда» чудово відбито в листі, де зображено її героя в пеклі. Плавними, співучими лініями, майстерно згармонуваними синіми, жовтогарячими, зеленими фарбами, складається гімн вічній красі природи, буття в листі «Радість життя».

Експозиція відділу в дійсному її вигляді не претендує на вичерпне ознайомлення з усім багатством видів українського народного декоративного мистецтва, дає загальну уяву про напрямки його розвитку.

Ж. Канінус
Сумка. 1975.
Шкіра, метал.
Косів, Івано-Франківська обл.

Ж. Канінус
Сумка. 1975.
Кожа, метал.
Косов, Івано-Франковская обл.

Обширная экспозиция русской, украинской и советской живописи, графики, скульптуры Одесского художественного музея в 1970 году обогатилась открытием отдела украинского декоративно-прикладного искусства.

Более ста пятидесяти экспонатов — вышивки и ковры, художественная керамика и стекло, резьба по дереву и декоративные росписи — несут зрителю радость непосредственного общения с вечно живым источником прекрасного — народным творчеством. Созданные, в основном, в советское время, эти произведения вобрали в себя многовековые традиции искусства украинского народа. Каждое изделие отмечено богатством фантазии, природным вкусом, чувством формы и цвета, точностью приемов обработки глины, стекла, дерева, достигнутой опытом многих поколений. Щедрая украинская природа подсказала узоры орнаментов вышивок, ткачества, резьбы, звонкую колористическую насыщенность декора керамики, росписей.

Эти общие особенности получили многообразное толкование в творчестве местных мастеров, ставшее со временем традиционным для различных местностей Украины.

Подлинного расцвета украинское народное искусство достигло после Великой Октябрьской социалистической революции.

Забота Советского государства о развитии народного творчества нашла отражение во многих правительственных постановлениях, первое из которых, подписанное В. И. Лениным, относится к 1919 году.

Твори з гутного скла.
XVIII ст.

Произведения из гутного стекла.
XVIII в.

Постепенное объединение отдельных мастеров-кустарей в художественно-промышленные артели, реорганизованные затем в государственные фабрики, позволило механизировать трудоемкие процессы обработки сырья. Но неизменным осталось ручное изготовление произведений прикладного искусства. Бережно сохраняется неповторимое традиционное своеобразие художественных центров. Знакомство с экспонатами отдела легко убеждает в этом.

Висят рядом два ковра, выполненные мастерами фабрики «Восьмое марта» с. Дегтяри Черниговской области в традициях полтавского и подольского ковроделия.

Особую нарядность «Полтавскому ковра» придают плавно изгибающиеся ветки, нежные и сочно-зеленые, красновато-оранжевые, голубые краски цветов, листьев, плодов, птиц в сочетании с сиреневым фоном.

Поле «Подольского ковра» украшают традиционные вазоны с побегами и цветами. Четкую геометризацию растительного орнамента подчеркивает строгое сочетание зеленых и коричневых тонов на темно-синем фоне.

Кролевецкие рушники (Сумская область) выглядят торжественно-празднично благодаря крупному красному узору, вытканному по белому полю.

Ювелирная разработка геометрического орнамента в сочетании с красочным богатством присуща изделиям лауреата премии имени Т. Г. Шевченко А. Василячук (Ивано-Франковская область). В «Салфетке» искусно подобранные коричневые

В. Білик.
Бик. 1969 р.
Майоліка.

Опішня, Полтавська обл.

В. Билик.
Бык. 1969 г.
Майолика.

Опошня, Полтавская обл.

и зеленые нитки с вкраплением желтых, оранжевых, голубых создают эффектные, но не пестрые переливы красок.

Широко распространено ручное ткачество в Одесской области. И сегодня большой ткацкий станок можно увидеть во многих сельских домах. Мастерицы Балтского и Кодымского районов рядами мелкого геометрического орнамента, выдержанного в строгом сочетании красного с черным и коричневым, украшают концы рушника.

Красный и черный — наиболее традиционные цвета украинской вышивки. Пышные гирлянды и букеты цветов, изящные стилизованные изображения птиц вышиты мелким «крестиком» на рушниках Г. Третьяковой и Е. Сазоновой (Одесская область).

Отдельная витрина отведена А. Оникенико (Одесса). Яркие чистые краски в ее работах сочетаются с виртуозной техникой выполнения различных швов. Привлекает гармоничное сочетание формы современной женской одежды с традиционным декором.

В экспозиции представлены широко известные удивительно тонкие полтавские и киевские вышивки, выполненные белым, голубым и бежевым по белому фону.

Издавна славились искусством резьбы по дереву косовские мастера. Умело сочетают И. Довбенчук и Н. Кищук плоскую резьбу с инкрустацией металлом, бисером, перламутром («Декоративная шкатулка», «Рахва»).

В последние два десятилетия на Львовщине стали широко использовать технику интарсии (инкрустация деревом по дереву)

І. Білик.
Бик. 1969 р.
Майоліка.

Опішня, Полтавська обл.

И. Билык.
Бык. 1969 г.
Майолика.

Опошня, Полтавская обл.

Р. Палецький.
Панно «Орлятко, орлятко,
злети вище сонця». 1974.
Розпис,
с. Троїцьке, Одеська обл.

Р. Палецький.
Панно «Орленок, орленок,
взлети вище сонця». 1974.
Роспись,
с. Троицкое, Одесская обл.

для создания тематических композиций. Много сделал для усовершенствования этой техники В. Цимбал, автор декоративных панно «Урожай» и «Кукушка на калине».

Скульптурная композиция Ю. Коваленко «Музыканты» привлекает внимание свободной и мягкой проработкой формы, добрым юмором в индивидуальной характеристике дударя, балалаечника, гармониста.

Керамика — один из самых распространенных видов украинского народного искусства. Среди изделий косовских мастеров выделяется «Ваза» П. Цвилык. По тулову обтекаемой формы нежного кремового тона стелется узор декора в виде желтых, зеленых, коричневых веточек и цветов, включающий изображения животных. Условная трактовка придает им сходство с глиняными игрушками.

Сосуды в виде животных, куманцы, вазы, игрушки представляют керамику Опшны. Одни изделия покрыты цветной свинцовой поливой, другие — расписаны сочными красками. Любимый декоративный мотив — виноградные гроздья, переплетающиеся с листьями и цветами.

Выполненные в традициях украинской народной керамики, произведения одесских художников И. Гончаренко, Е. Павлюк, Л. Фурдыгаило свидетельствуют о том, что они не остаются в плену готовых форм. Они ищут новые выразительные возможности материала, стремятся к созданию оригинального орнамента и колорита.

Ю. Горбачев, не прибегая к глазурям и росписям, средствами лепки и гравировки достигает большой выразительности в за-

П. Кошак.
Декоративное блюдо.
Кистинь, Ивано-Франківська обл.

П. Кошак.
Декоративное блюдо.
Кистинь, Ивано-Франковская обл.

бавных фигурках птиц и животных, жанровых композициях.

В отдельной витрине экспонируются художественные изделия из стекла. Произведения современных мастеров Киева и Львова отличает умение выявить его пластические свойства, особенно в технике свободного выдувания (гутное стекло). Но среди этих нарядных экспонатов не остаются незамеченными графин в виде медведя, бутылка и стакан. Это уникальные образцы гутного стекла XVIII века. Такая посуда, изготовленная из стекла плохого качества, расписанная эмалями, бытовала в народе, была предметом повседневного пользования и потому почти не сохранилась.

В давние времена было принято на Украине украшать яркими росписями интерьер и экстерьер крестьянской хаты, посуду, мебель. В наше время красочные орнаменты росписей используются в архитектуре, ткачестве, полиграфии, особенно в производстве фарфора. Самостоятельным видом народного искусства стали декоративные панно, выполненные гуашью на бумаге.

Заслуженный мастер народного творчества УССР Р. Палецкий (Одесская область), идя от богатых традиций народной живописи, привносит в это наследие много личного, подсказанного сегодняшним днем. Неуемная фантазия, самобытный дар стилизации, великолепное чувство цвета, необычайная широта тематики — основные черты творчества художника. Торжественная приподнятость пронизывает панно, навеянное песней о герое гражданской войны, «Орленок, орленок, взлети выше солнца...». Иронический тон поэмы И. П. Котляревского «Энеида» прекрасно воплощен в листе, изображающем ее героя в аду. Плавными, певучими линиями, мастерски сгармонизированными синими, оранжевыми, зелеными красками, складывается гимн вечной красоте природы, бытия в листе «Радость жизни».

Экспозиция отдела в настоящем ее виде, не претендуя на исчерпывающее ознакомление со всем богатством видов украинского народного декоративного искусства, дает общее представление о направленности его развития.

ПЕРЕЛІК ІЛЮСТРАЦІЙ

1. П. Коноваленко.
Декоративне блюдо.
2. К. Неліпа.
Фрагмент полтавського килиму.
3. Твори Г. Онікієнко.
4. Ф. Бабій, П. Боділан.
Рушники.
5. В. Шалайда.
«Тече вода з-під калини».
6. Ю. Коваленко.
«Музиканти».
7. Твори майстрів
П. Цвілик,
М. Рощибюка,
К. Волощук.
8. Ж. Канінус.
Сумка.
9. Твори з гутного скла.
10. В. Білик.
Бик.
11. І. Білик.
Бик.
12. Р. Палецький.
Панно «Орлятко, орлятко, злети вище сонця».
13. П. Кошак.
Декоративне блюдо.
14. Твори художників
Є. Павлюк,
Л. Фурдигайло,
Ю. Горбачова,
І. Гончаренка.

Українське декоративно-прикладне мистецтво в Одеському художньому музеї

Одеса 1977

Автор-упорядник Л. М. ГУРОВА

Редактор Е. Свояк
Фото В. Нагребецького
Худ.-техн. редактор Л. Карпушкіна
Коректор А. Геренштейн.

Управління у справах видавництва, поліграфії
і книжкової торгівлі Одеського облвиконкому.

БР 12750. Підп. до друку 16.11.77 р. Вид. № 907.
Формат 60x84/12. Об'єм 1,5 друк. арк.
Тираж 2000 прим. Ціна 34 коп. Зам. № 3677.
Одеська міська друкарня, вул. Леніна, 49.

Цена 34 коп.